

Angelika Lenart*

DZIAŁALNOŚĆ SPOŁECZNO-PEDAGOGICZNA W PRACY SOCJALNEJ

1. Wstęp 2. Praca socjalna jako działalność społeczna. 3. Problemy współczesnej pomocy społecznej. 4. Asystent rodziny i pracownik socjalny w służbie społecznej. 5. Pedagogiczny charakter pracy socjalnej. 6. Zakończenie

Abstrakt

We współczesnym świecie praca socjalna jest jedną z ważniejszych dziedzin działalności społecznej, instytucjonalnej pracowników służb społecznych. Świadczona przez nich pomoc przyjmuje charakter wieloaspektowości z coraz bardziej złożonymi problemami. Zadania i cele określają regulacje prawne, lecz praktyka wymaga od nich łączenia przepisów prawnych z innymi naukami społecznymi. Niniejszy artykuł przedstawia próbę ukazania współzależności pomiędzy pracą socjalną, a pedagogią. Wskazując na pedagogikę socjalną zajmującą się problemami społecznymi, ale też wychowaniem, kształceniem i samokształceniem człowieka.

Słowa kluczowe: praca socjalna, pomoc społeczna, opieka, pracownik socjalny, asystent rodziny, pedagogika społeczna

---

* Mgr, doktorantka w Katedrze Pedagogiki Ogólnej, Instytutu Pedagogiki na Wydziale Nauk Społecznych Katolickiego Uniwersytetu im. Jana Pawła II w Lublinie; e-mail: nikia12@vp.pl.

1. Wstęp

Istnieje ogromna potrzeba wsparcia współczesnej rodziny szczególnie w tych obszarach, w których doznaje trudności. We współczesnym świecie, rola rodzica polega na wychowywaniu, opiece, przekazywaniu prawidłowych wartości i wzorców zachowań. Rodzina stanowi podstawę w prawidłowym rozwoju jednostki, jednak w sytuacji, gdy zostaje ona zaburzona i nie potrafi samodzielnie funkcjonować, niezbędna jest pomoc.

W przeszłości praca socjalna polegała na nieodpłatnym świadczeniu pomocy ludziom, a pomoc społeczna skupiała się głównie na świadczeniu pomocy materialnej. Współcześnie nie możemy rozdzielić pomocy społecznej od pracy socjalnej, gdyż ich celem jest walka z wykluczeniem społecznym oraz aktywizacja społeczna i zawodowa.

Pedagogika to nauka o wychowaniu, a pedagogika społeczna jest jedną z subdyscyplin zajmującą się problematyką środowiskowych uwarunkowań w procesie wychowawczym, poddającą analizie potrzeby rozwojowe i sytuacje życiowe człowieka.

Pedagogika społeczna zajmuje się wieloma zagadnieniami i problemami społecznymi, podkreślając wychowawczą funkcję form ludzkiej aktywności. Obejmuje swoim zasięgiem nie tylko dzieci, lecz również młodzież i osoby dorosłe. Wyraża się w działaniach o charakterze pomocy wspierającej rozwój oraz stara się hamować czynniki stwarzające zagrożenie.

Niewątpliwie obie dyscypliny możemy potraktować równorzędnie. Praca socjalna dysponuje wiedzą z zakresu zadań i celów, które wykonuje pracownik socjalny, a zagadnienia i definicje pedagogiki społecznej, mogą wyjaśnić obszar działania w jakim świadczona jest pomoc.

Szukając porównań i zbieżności, a nawet wzorców pomiędzy pracą socjalną, a pedagogiką społeczną, warto przyjrzeć się za-

daniom i celom stawianym zawodom pracownika socjalnego i asystenta rodziny, które stanowią podstawę pracy socjalnej. Analizując problemy z jakimi spotykają się pracownicy służb społecznych, możemy zauważyć podobieństwa z zawodem pedagoga, wychowawcy. Upatrujemy tu zbieżności pomiędzy obiema dyscyplinami i chodź, są one odrębnymi dziedzinami, to można byłoby pokusić się o stwierdzenie, iż na bazie tego może powstać nowa subdyscyplina naukowa.

2. Praca socjalna jako działalność społeczna

Pierwszą działalnością względem drugiego człowieka jest opieka, zapewniająca podstawową jakość życia, zdrowia, wychowania, kształcenia, usamodzielniania się. Opieka jest czymś więcej niż pomocą, zaczyna się w przypadku, gdy podopieczny jest niesamodzielny w zaspakajaniu swoich potrzeb. Z biegiem czasu zmienia swój charakter i przekształca się w pomoc, a działania socjalne są często działaniami opiekuńczymi i pomocowymi.

Pomoc społeczna to część polityki społecznej państwa, której zadaniem jest wspieranie społeczeństwa i rodzin, będących w trudnej sytuacji życiowej. Jej celem jest stworzenie optymalnych warunków, umożliwiających godną egzystencję. Wyrównuje różnice społeczne, zapewnia bezpieczeństwo socjalne poprzez zasiłki i świadczenia. Pomoc organizowana jest nie tylko przez opiekę społeczną, ale też organizacje rządowe i samorządowe, społeczne, kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby fizyczne¹.

Działania pomocy społecznej obejmują rozległy obszar wiedzy z dziedziny nauk społecznych, prawa, a nawet medycyny.

¹ K. Gawron, *Formy współpracy asystenta rodziny z Ośrodkiem Pomocy Społecznej*, w: *Asystentura rodziny. Teoria, praktyka, badania*, red. M. Kornaszewska-Polak, Sosnowiec 2016, s. 69.

Wynika to z mnogości, zadań i celów oraz zaistniałych sytuacji z którymi spotykają się pracownicy świadczący pomoc i wsparcie osobom i rodzinom z różnymi trudnościami życiowymi².

Pomoc społeczna realizuje zadania przyznawania oraz wypłacania świadczeń, rozwój i prowadzenie infrastruktury socjalnej, analizowanie i ocena zjawisk, które tworzą zapotrzebowanie nie świadczenia pomocy społecznej, realizowanie zadań wynikających z potrzeb społecznych, rozwijanie nowych form pomocy społecznej i samopomocy oraz pracy socjalnej³.

We współczesnym świecie praca socjalna, jest ważną dziedziną działalności społecznej, zawodowej i instytucjonalnej. Zakres świadczeń w dobie ciągłego postępu wymaga coraz szerszej i złożonej pomocy ludziom z problemami osobistymi, rodzinnymi i społecznymi. Można stwierdzić, iż praca socjalna bazuje na dwóch filarach, politycznym dbającym o stabilność społeczną oraz naukowym skupiającym się na badaniu zaburzeń istniejących w społeczeństwie.

W Polsce obowiązuje Ustawa o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 roku (tekst jednolity Dz. U. z 2018 r. poz. 1508), definiująca pojęcie pracy socjalnej w art. 6 pkt. 12, jako „działalność zawodowa mająca na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych oraz warunków sprzyjających temu celowi”⁴. Art. 45, powyższej Ustawy brzmi: „Praca socjalna świadczona jest na rzecz poprawy funkcjonowania osób i rodzin w ich środowisku społecznym. Praca socjalna prowadzona jest z osobami i rodzinami w celu rozwinięcia i wzmocnienia ich aktywności i samodzielności ży-

² Tamże, s. 69-70.

³ *Ustawa o pomocy społecznej z 2004 r.*, (tekst jednolity Dz. U. z 2018r., poz. 1508).

⁴ Tamże.

ciowej; ze społecznością lokalną w celu zapewnienia współpracy i koordynacji działań instytucji i organizacji dla zaspokojenia potrzeb członków społeczności”⁵.

Można przyjąć, że praca socjalna to działanie w określonym środowisku, skierowane na pomoc osobom lub społecznościom, polegająca na: motywowaniu osób do rozwiązywania problemów, radzenia sobie z trudnymi sytuacjami, rozwoju osobistego, włączanie w życie społeczności lokalnej, pomoc jednostkom dyskryminowanym lub zmarginalizowanym z powodów niedostosowania, ubóstwa bądź choroby, efektywne działania w pozyskiwaniu środków, świadczeń i pomocy, udoskonalenie istniejących systemów wsparcia dla lepszego pozyskiwania pomocy i zaspakajania potrzeb podopiecznych⁶.

Wyjaśniając pojęcie pracy socjalnej, stwierdzamy iż, istotnym jej celem jest usprawnienie społecznego funkcjonowania, niezależnie czy potrzeba takiego ulepszenia dotyczy jednostki bądź ogółu społeczeństwa.

Cele pomagające w prawidłowym funkcjonowaniu pracy socjalnej to: identyfikowanie i rozwiązywanie kwestii ludzkich problemów, rozwijanie konstytutywnych wartości oraz związanych z nimi normami, w tym także zasad odnoszących się do ludzkiej samorealizacji i współdziałania, rozwijanie specyficznych form i metod działań pomocowych, prowadzenie badań, zdobywanie odpowiedniej wiedzy, kreowanej i gromadzonej poprzez samą pracę socjalną⁷.

Istnieje wiele różnych definicji pracy socjalnej, ale zawsze kojarzona jest ona z działaniem na rzecz rozwiązywania problemów,

⁵ Tamże.

⁶ J. Inglot, *Pracownik socjalny prekursorem działań profilaktycznych*, w: *Praca socjalna*, red. P. Czarnecki, Lublin 2009, s. 22-23.

⁷ J. Radwan-Pragłowski, K. Frysztański, *Spoleczne dzieje pomocy człowiekowi. Od filantropii greckiej do pracy socjalnej*, Warszawa 1996, s. 274.

we wzajemnych stosunkach międzyludzkich. Usamodzielnienia podopiecznych dotkniętych dysfunkcjami, przy wykorzystywaniu ich możliwości i potencjału. Osoby związane z pracą socjalną wykazują obszerną wiedzę z zakresu wielu dziedzin naukowych, gdyż praca ich obejmuje szeroki zakres zadań. Działalność pracowników socjalnych przyjmuje zróżnicowane formy pomocy od doraźnej po długofalową, skupiającą się na wsparciu i rozwoju jednostki, grupy w społeczeństwie. Zapobiega społecznej dysfunkcji klientów, zapewnia podstawowe warunki do życia i rozwoju.

3. Problemy współczesnej pomocy społecznej

Człowiek na swojej drodze napotyka wiele sytuacji, zarówno pozytywnych, jak i negatywnych. O ile zdarzenia pożądane nie stanowią w jego życiu problemu, to doświadczenia trudne i nieprzewidywalne wymagają od niego zaangażowania i wzmoczonej aktywności. Nie wszyscy ludzie, jednak radzą sobie z trudnościami życia codziennego i w takich przypadkach potrzebują pomocy z zewnątrz. Pomoc społeczna zajmuje się tymi, którzy cierpią z powodu deprivacji i są wykluczeni z życia społecznego.

Problemy społeczne i potrzeby ludzkie, są zazwyczaj przedmiotem troski instytucji społecznej, ich funkcje polegają na zaspakajaniu potrzeb fizycznych, ekonomicznych, edukacyjnych. Problemy te wpływają na funkcjonowanie osób w wielu aspektach życia codziennego, zdrowia fizycznego i psychicznego, zatrudnienia, wykształcenia, zabezpieczenia finansowego, lokalowego, wypoczynku oraz integracji.

Koncepcja współczesnej pomocy społecznej, opiera się na instytucjonalnym aspekcie działań pomocowych, koncentrujących się na niwelowaniu niektórych problemów społecznych tj. niewydolność opiekuńczo-wychowawcza, niezaradność życiowa,

ubóstwo, bezrobocie, bezdomność, alkoholizm, narkomania, niepełnosprawność, przemoc w rodzinie.

Jednym z problemów pomocy społecznej jest bezdomność. Za bezdomnego uważa się osobę „nie mającą mieszkania, nie mającą gdzie mieszkać, a także osobę, która opuściła swoje mieszkanie”⁸. Rozwiązanie tego problemu nie jest proste, gdyż gminy nie dysponują wystarczającą ilością lokali i mieszkań socjalnych. Nie w każdej gminie, również znajdują się noclegownie, domy dla bezdomnych, czy domy pomocy społecznej.

Przemiany społeczne zachodzące w ostatnim okresie spowodowały zwiększenie liczby bezrobotnych, którym opieka społeczna stara się pomóc poprzez zwalczanie ubóstwa materialnego w formie świadczeń socjalnych, jak również indywidualną pracą ze świadczeniobiorcą lub rodziną, ułatwiająca im integrację z otaczającym ich środowiskiem społecznym.

Pomocą społeczną objęte są również osoby niepełnosprawne i ich rodziny. Zadaniem pomocy społecznej jest umożliwienie osobom niepełnosprawnym kontaktu, komunikacji i integracji ze środowiskiem, przystosowaniem mieszkania, wypłaty świadczeń i renty socjalnej. Ogólną dyskusją objęta jest forma tej pomocy, gdyż świadczenia i renty nie spełniają oczekiwań osób niepełnosprawnych i ich opiekunów. Brak środków finansowych, często stanowi przyczynę niemożności odpowiedniego dostosowania mieszkań do potrzeb tych osób. Dlatego, też tak ważna jest współpraca pomiędzy instytucjami rządowymi i samorządowymi, fundacjami i programami pomocowymi, które dawałyby większe możliwości pomocowo-opiekuńcze niepełnosprawnym i chorym.

⁸ T. Bulenda, *Prawo w działalności pracownika socjalnego*, w: *Praca socjalna pomoc społeczna*, red. J. Kwaśniewski, Katowice 1998, s. 311.

Pomoc udzielana jest również osobom i rodzinom w których występuje alkoholizm i narkomania. Prowadzone, są działania o charakterze profilaktycznym i represyjnym, prowadzące do zapobiegania tym negatywnym zjawiskom oraz środki oddziaływania na osoby nadużywające alkoholu i uzależnionych od środków odurzających i psychotropowych. Alkoholikom i narkomanom tworzy się warunki do leczenia, rehabilitacji i resocjalizacji. Udzielana jest również pomoc rodzinom osób uzależnionych w różnych formach w zależności od potrzeb. Największym problemem wynikającym z uzależnienia, jest dobrowolne poddanie się leczeniu przez osoby uzależnione. Niechętni są oni również, do współpracy z pracownikami służb społecznych, którzy podejmują próby motywacji i skłonienia do podjęcia terapii i leczenia.

W konkluzji należy zauważyć, iż nieustannie przybywa świadczeniobiorców, a co za tym idzie zadań i obowiązków dla pomocy społecznej. Niestety, przyrost zadań, nie idzie w parze z proporcjonalnym zwiększeniem środków finansowych. Istotnym problemem pomocy społecznej, jest słaba kontrola wykorzystywania przyznawanych świadczeń. Klienci często marnotrawią środki finansowe przeznaczone na zaspakajanie podstawowych potrzeb, wydając je na inne cele.

4. Asystent rodziny i pracownik socjalny w służbie społecznej

W ciągu ostatnich lat rola pracownika socjalnego uległa przemianie na co miały wpływ przeobrażenia historyczno-polityczne, koncepcja kształcenia oraz zmiany i oczekiwania społeczne. We współczesnym świecie od pracownika socjalnego wymagamy znajomości przepisów prawnych, kompetencji zawodowych, dobrego radzenia sobie w sytuacjach trudnych i stresowych z klientem, innowacyjności, jak również umiejętności współpracy z różnymi profesjami i podmiotami.

Zadania pracownika socjalnego określa Ustawa o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 roku (tekst jednolity Dz. U. z 2018r. poz. 1508). Do głównych zadań pracownika socjalnego należy: analiza i ocena zapotrzebowania na świadczenia pomocy społecznej, wskazówki i pomoc w zakresie rozwiązywania trudności życiowych w celu usamodzielnienia się, poradnictwo dla osób będących w trudnej sytuacji życiowej, wspieranie w uzyskiwaniu pomocy od właściwych organów instytucji i organizacji, aktywizacja społeczna i inspirowanie do działań samopomocowych, tworzenie nowych form udzielania pomocy, współtworzenie, opracowywanie i wdrażanie programów społecznych, analizowanie i interpretacja problemów społecznych, podnoszenie jakości życia i rozwiązywanie kwestii społecznych, współpraca z innymi instytucjami mająca na celu doskonalenie już istniejących i poszukiwanie nowych rozwiązań w dziedzinie pracy socjalnej⁹.

Etyka pracy socjalnej zobowiązuje pracownika socjalnego do bezstronności, dobroci, współczucia, moralnej i sumiennej pracy z klientem.

Rozległy zakres zadań pracownika socjalnego warunkuje, iż przejmuje role wychowawcy, opiekuna, nauczyciela, mediatora, terapeuty, doradcy, w zależności od zaistniałej sytuacji. Wiąże się to z koniecznością posiadania szerokiej wiedzy, kompetencji i konkretnych umiejętności.

Transformacja polityczno-gospodarcza spowodowała, iż wiele osób nie potrafiło odnaleźć się w zmienionej rzeczywistości. Narastające problemy społeczne i konieczność pomocy rodzinie i dzieciom spowodowały potrzebę wyodrębnienia nowej służby społecznej, która wspierałaby rodzinę w trudnej sytuacji.

⁹ *Ustawa o pomocy społecznej z 2004 r.*, (tekst jednolity Dz. U. z 2018r., poz. 1508).

Na mocy Ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej z dnia 9 czerwca 2011 roku (tekst jednolity Dz. U. z 2018 r., poz. 998), został powołany zawód asystenta rodziny. Asystent to osoba, „która towarzyszy klientowi w pokonywaniu jego życiowych trudności, pracuje na zasobach klienta, udziela wsparcia, motywuje rodzinę do zmiany niekorzystnej dla niej sytuacji i poprawy funkcjonowania”¹⁰.

Tak, jak w przypadku pracownika socjalnego, zadania asystenta rodziny określa Ustawa. Zaliczamy do nich: pomoc w zdobywaniu umiejętności prowadzenia gospodarstwa domowego, pomoc w rozwiązywaniu problemów socjalnych i psychologicznych, wspieranie w problemach opiekuńczo-wychowawczych, motywacja członków rodziny do podnoszenia kwalifikacji zawodowych i podjęcia pracy zarobkowej, aktywności społecznej, wspieranie w zajęciach psychoedukacyjnych, działania interwencyjne w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa dzieci i rodziny, indywidualne konsultacje dla podopiecznych, prowadzenie dokumentacji dotyczącej pracy z rodziną, współpraca z jednostkami administracji rządowej i samorządowej, monitorowanie rodziny po zakończeniu asystentury¹¹.

Współpraca pracownika socjalnego z asystentem rozpoczyna się po przeprowadzeniu przez niego wywiadu i dokonaniu dogłębnej analizy pracy z rodziną, na podstawie której, kieruje on rodzinę do objęcia asystenturą. W tym przypadku nie kontynuuje pracy socjalnej z rodziną, ale w dalszym ciągu wnioskuje o świadczenia z pomocy społecznej. Kolejnym krokiem jest stworzenie i realizacja planu pracy z rodziną, przez pracownika so-

¹⁰ A. Dunajska, D. Dunajska, B. Kelin, *Asystentura pomocy społecznej*, Warszawa 2011, s. 37-38.

¹¹ *Ustawa o wspieraniu rodzin i systemie pieczy zastępczej z 2011 r.*, (tekst jednolity Dz. U. z 2018 r., poz. 998).

cialnego i asystenta w porozumieniu z podopiecznymi. W tym przypadku asystent przejmuje obowiązki pracy z rodziną z trudnościami oraz koordynuje pracę służb społecznych na jej rzecz.

Działania asystenta rodziny z pracownikiem socjalnym często są efektem spontanicznego, niezaplanowanego działania, wynikającego ze stylu pracy, zaangażowania i kompetencji zawodowych.

W świetle obowiązującego prawa znaczącą różnicą pomiędzy przedstawicielami służb społecznych jest, iż pracownik socjalny ma szerszy obszar oddziaływania, pracuje nie tylko z rodzinami, ale z różnymi kategoriami klientów (osoby starsze, chore, niepełnosprawne, samotne) oraz z większą liczbą środowisk. Asystent rodziny pracuje maksymalnie z piętnastoma rodzinami, przez co więcej czasu poświęca na poradnictwo i towarzyszenie rodzinie w różnych działaniach pomocowych w pokonywaniu trudności życiowych. Daje to możliwość indywidualnej pracy asystenta z członkami rodziny. Osoby wykonujące wyżej przedstawione zawody powinny charakteryzować się empatią, życzliwością, szacunkiem dla ludzi, cierpliwością, konsekwencją, wyczuciem taktu, pogodnym usposobieniem, jak również łatwością w nawiązywaniu i utrzymywaniu kontaktów z drugim człowiekiem.

Obydwaj przedstawiciele służb społecznych udzielają pomocy rodzinom w poprawie ich sytuacji życiowej, w zdobywaniu umiejętności prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego, rozwiązywaniu problemów socjalnych, psychologicznych i wychowawczych. Mają pomóc w usamodzielnieniu się rodzin, jak i jednostek w miarę swych możliwości. Celem ich pracy jest dobro rodziny, jej rozwój i bezpieczeństwo, wzmocnienie i odzyskiwanie zdolności do prawidłowego funkcjonowania w społeczeństwie.

5. Pedagogiczny charakter pracy socjalnej

Stanisław Palka określa, że „pedagogika jest nauką o wychowaniu, kształceniu i samokształceniu człowieka w ciągu całego życia. W jej kształt wchodzi: a) wychowanie i kształcenie (działania dośrodkowe) jako oddziaływania bezpośrednie człowieka na człowieka w ciągu całego życia (sprzyjające rozwojowi człowieka), b) samokształtowanie, samowychowanie, samodoskonalenie człowieka (działania odśrodkowe) w ciągu całego życia”¹².

Helena Radlińska na podstawie swej pracy badawczej stworzyła podstawy pedagogiki społecznej. Opracowała system wychowania, w którym podniosła działania zmierzające do udzielania pomocy ludziom, nie radzącym sobie z życiem w społeczności, do rangi o charakterze wychowawczym. W swej koncepcji pojęcie pracy socjalnej, przekształciła w pracę społeczną, o charakterze wychowawczym. Wychowanie w ujęciu H. Radlińskiej, to wyzwalamie sił człowieka i doskonalenie w nieznanym mu dotychczas obszarze. Ta koncepcja wychowania pozwala na próbę porównania pracy pracownika socjalnego z pracą wychowawcy¹³.

Współczesny świat wymógł na pedagogice pogłębianie i rozszerzenie teorii. Jedną z nich zajmuje się pedagogika społeczna. Istnieje wiele jej definicji, ogólnie mówiąc jest to nauka o człowieku i otaczającym go środowisku. Aleksander Kamiński wyrażał pogląd, że pedagogika społeczna ma szersze i węższe znaczenie. Szersze znaczenie miało koncentrować się na środowisku, a ściślej oddziaływaniu środowiska na jednostki i jednostek na środowisko, co za tym idzie problemach, trudnościach i zadaniach wychowawczych. „W węższym znaczeniu pedagogika społeczna jest teorią wychowawczej funkcji pracy socjalnej (...)”¹⁴.

¹² S. Palka, *Zagadnienia teorii pedagogicznej*, „Prace pedagogiczne”, 3/1986, s. 17-19.

¹³ H. Radlińska, *Pedagogika społeczna*, Wrocław 1961, s. 309.

¹⁴ S. Kawula, *Pedagogika społeczna dzisiaj i jutro*, Toruń 2012, s. 38.

H. Radlińska połączyła wychowanie i opiekę społeczną w sposób funkcjonalny, natomiast A. Kamiński w sposób bezpośredni, stwierdzając, że pedagogika społeczna może stać się podstawą teorii pracy socjalnej.

Pedagogika społeczna jest pedagogiczną teorią i praktyką środowiska, gdzie instytucje społeczne uważane są za środowisko ludzkiego życia. Z punktu widzenia pedagogiki socjalnej środowisko w którym żyjemy, powinno mieć wpływ na intencjonalność pracy wychowawczej i aktywizację potencjału¹⁵.

Współcześnie pracę socjalną ukierunkowały zmiany społeczne. Jej działalność skierowana jest na wspieranie, wspomaganie i aktywizację. Głównymi zadaniami dzisiejszej pedagogiki społecznej są cztery komponenty: człowiek, środowisko, wartość psychospołeczna i działania społeczne¹⁶.

Pedagogika określa w pewnym sensie kompetencje, którymi charakteryzują się, bądź powinni się charakteryzować osoby zawodowo związane z pracą socjalno-wychowawczą. Wiedza i umiejętności, jakie daje im nauka przekłada się na profesjonalizm podczas wykonywania pracy, nastawionej na pomoc i towarzyszenie w rozwoju i integracji społecznej osób wykluczonych społecznie.

Praca socjalna ukierunkowana jest na osoby niezaradne życiowo, które nie są w stanie samodzielnie zaspokoić swojego rozwoju i podstawowych potrzeb. Pomagać, wspierać i aktywizować w usamodzielnianiu się, jak również integrować ze społeczeństwem. Powyżej wymienione zadania wykonywane przez pracowników społecznych, znajdują swe odbicie w praktycznym zastosowaniu teorii pedagogicznych. Ukierunkowane są na edukację i podnoszenie świadomości społecznej, działania prorozwojowe uwzględniające indywidualne potrzeby i predyspozycje.

¹⁵ Tamże, s. 36.

¹⁶ Tamże, s. 54.

Współcześnie wychowanie towarzyszy człowiekowi w codziennym życiu, jako zamysł ciągłych zmian w jego świadomości. Wychowawcami stają się pracownicy socjalni pomagający przezwycięzać trudności życiowe. Główną przyczyną pracy socjalnej jest świadomość braku u ludzi umiejętności życiowych, jak również niezaradność w poszukiwaniu pomocy. Przyczyny te dotyczą sfery inteligencji, motywacji w konsekwencji czego wymagają zabiegów pedagogicznych, wykraczających poza ramy systemu opieki i pomocy społecznej. Czynności podejmowane doraźnie nie zawsze odnoszą odpowiednie efekty, zazwyczaj działalność metodyczna jest skuteczniejsza. Praca socjalna, mówi o metodach działania, lecz nie określa ich w teorii. Natomiast pedagogika wyposaża wychowawców w walory celowości i planowości. Praca socjalna poprzez wprowadzanie metod wychowawczych wzbogaca wsparcie osób niezaradnych życiowo.

Pedagogika społeczna ze względu na swoją podmiotowość i specyfikę, może służyć, jako podłoże do wypracowania nowego modelu pracy socjalnej, a co za tym idzie nowej dziedziny nauki. Praca socjalna ukierunkowana jest na pomoc w rozwoju, tak jednostkom, jak i grupom społecznym, wymaga podmiotowego wsparcia i opieki.

E. Kantowicz współcześnie zajmująca się pedagogiką w pracy socjalnej, przedstawiła zadania teoretyczno-praktyczne pedagogiki pracy socjalnej. Pierwszy postulat ukierunkowała, na wsparcie, drugi na funkcje socjalizacyjne, a w trzecim integrację¹⁷.

Warto wspomnieć, że od pracowników socjalnych i asystentów rodziny wymagane jest również wykształcenie w kierunku pedagogicznym. W wyniku połączenia pedagogiki z pracą socjalną uzyskalibyśmy szerszą wieloaspektowość w kształceniu kadry pracowników socjalnych, która pozwoliłaby na dookreśle-

¹⁷ E. Kantowicz., *Pedagogika (w) pracy socjalnej*, Olsztyn 2013, s. 55.

nie norm i wzorców oddziaływań wychowawczo-socjalizacyjnych oraz wspierających, dających większe perspektywy rozwojowe jednostkom i grupom społecznym.

6. Zakończenie

W dobie dynamicznie rozwijającego się świata i zmian zachodzących we współczesnym społeczeństwie praca socjalna nabrała cech swoistej instytucji życia społecznego.

Pomoc i praca socjalna jest przede wszystkim ukierunkowana na rodzinę i poszczególnych jej członków. Tak pracownik socjalny, jak i asystent rodziny przyjmują rolę pedagoga i wychowawcy, posiadają kompetencje psychologiczne, psychoterapeutyczne, pedagogiczne, umiejętności metodologiczne, społeczne, stosowania w praktyce wiedzy naukowej.

Warto zwrócić uwagę na podobieństwa i wzajemne uzupełnianie się pracy socjalnej z pedagogiką społeczną. Możemy wskazać wspólne pola działania pracy socjalnej i edukacji, które wpisują się, zarówno w pracę pracowników służb społecznych, jak i wychowawców.

W pedagogice wyróżniamy różne formy działalności pomocowej, opiekuńczej, aktywizacyjnej, integracyjnej, a formy te stanowią przecież istotę pracy socjalnej. Tak asystent rodziny, jak i wychowawca w swym zakresie działań, są opiekunami, edukatorami, animatorami i doradcami. Kreują się tu aspekty pedagogiczne, które są inspiracją w pracy socjalnej.

Współcześnie nauki humanistyczno-społeczne ulegają ciągłym przeobrażeniom, zarówno w polu teorii, jak i praktyki. Wpływ na to mają ogromne zmiany społeczne, transformacje polityczno-gospodarcze i kulturowe. Efektem tego jest dostosowywanie ustaleń prawnych, pogłębianie analiz istniejących już definicji i teorii dopasowanych do dynamiki rozwoju społecz-

nego. Mamy też do czynienia ze stałym i wzajemnym oddziaływaniem na siebie różnych specjalności.

Perspektywa pedagogiczna w pracy socjalnej wskazuje na personalizację w kontaktach i relacjach międzyludzkich, towarzyszenie w rozwoju społecznym jednostek wykluczonych, bądź narażonych na wykluczenie, poprzez motywowanie do zmian społecznych, wartości i postaw w życiu.

BIBLIOGRAFIA:

Asystentura rodziny. Teoria, praktyka, badania, red. M. Kornaszewska-Polak, Sosnowiec 2016.

Dunajska A., Dunajska D., Kelin B., *Asystentura pomocy społecznej*, Warszawa 2011.

Gajewska G., *Pedagogika opiekuńcza. Elementy metodyki*, Zielona Góra 2006.

Wychowanie i środowisko, red. B. Passini, T. Pilch, Warszawa 1979.

Kamiński A., *Funkcje pedagogiki społecznej*, Warszawa 1980.

Kantowicz E., *Pedagogika (w) pracy socjalnej*, Olsztyn 2013.

Kawula S., *Pedagogika społeczna dzisiaj i jutro*, Toruń 2012.

Kawula S., Brańpiel J., Janke A. W., *Pedagogika rodziny. Obszary i panorama problematyki*, Toruń 2009.

Mikołajewicz W., *Praca socjalna jako działanie wychowawcze*, Katowice 1999.

Praca socjalna red. P. Czarnecki, Lublin 2009.

Praca socjalna pomoc społeczna, red. J. Kwaśniewski, Katowice 1998.

Radlińska H., *Pedagogika społeczna*, Wrocław 1961.

Radwan-Pragłowski J., Frysztacki K., *Społeczne dzieje pomocy człowiekowi. Od filantropii greckiej do pracy socjalnej*, Warszawa 1996.

Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, (tekst jednolity Dz. U. 2018r., poz. 998).

Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, (tekst jednolity Dz. U. 2018 r., poz. 1508).

Wroczyński R., *Pedagogika społeczna*, Warszawa 1985.

SOCIAL AND PEDAGOGICAL ACTIVITIES IN SOCIAL WORK

Summary

Now a days, social work is one of the most important areas of social and institutional activities of social service employees. The help they provide assumes the nature of multi-aspect with increasingly complex problems. Tasks and goals are defined by legal regulations, but practice requires them to combine legal provisions with other social sciences. This article presents an attempt to show the interdependence between social work and pedagogy. Pointing to social pedagogy dealing with social problems, but also education, education and self-education of people.

Keywords: social work, social assistance, care, social worker, family assistant, social pedagogy